

בבית המשפט העליון

ע"ב 561/09

בפני :

כבוד הנשיאה ד' ביניש
כבוד השופטת א' פרוקצ'יה
כבוד השופט א' א' לוי
כבוד השופט א' גרוניס
כבוד השופטת מ' נאור
כבוד השופטת ע' ארבל
כבוד השופט ס' ג'ובראן
כבוד השופטת א' חיות
כבוד השופט י' דנציגר

המערערים :

1. בל"ד - המפלגה הלאומית הדמוקרטית
2. רע"מ - תע"ל הרשימה הערבית המאוחדת
והערבית לשינוי

נ ג ד

המשיבים :

1. ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-18
2. היועץ המשפטי לממשלה
3. איתי פורמן
4. ח"כ אביגדור ליברמן
5. מפלגת ישראל ביתנו
6. סיעת האיחוד הלאומי תקומה התקווה ארץ
ישראל שלנו

ערעור בחירות

תאריך הישיבה :

כ"ד בטבת התשס"ט (20.01.2009)

בשם המערערים :

עו"ד חסן רפיק ג'בארין ; עו"ד ארנה כהן

בשם המשיבה 1 :

עו"ד איתן הברמן ; עו"ד ניר נחום ; עו"ד נטע בכרך

בשם המשיב 2 :

עו"ד דנה בריסקמן ; עו"ד גלעד שירמן ז"ל

בשם המשיב 3 :

בעצמו

בשם המשיבים 4 ו-5 :

עו"ד יואב מני ; עו"ד ירון בן עזרא

בשם המשיבה 6 :

עו"ד יצחק בם ; עו"ד אלי שמואליאן

פסק-דין (הנימוקים)

הנשיאה ד' ביניש:

ביום 21.1.2009 ניתן פסק-דין זה, במסגרתו החלטנו פה אחד לקבל את ערעורה של רשימת רע"מ-תע"ל ולבטל את החלטתה של ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-18 (להלן: ועדת הבחירות או הוועדה), לפיה מנועה הרשימה מלהשתתף בבחירות לכנסת ה-18. כן החלטנו, ברוב דעות, כנגד דעתו החולקת של השופט א' א' לוי, לקבל את ערעורה של רשימת אלתג'מוע אלוטני אلدמוקרטי - בל"ד (להלן: רשימת בל"ד), ולבטל את החלטתה של ועדת הבחירות, לפיה מנועה רשימת בל"ד מלהשתתף בבחירות לכנסת ה-18.

נוכח קוצר הזמן שעמד לרשותנו ערב הבחירות, ניתנו אותן החלטות ללא נימוקים. את נימוקינו, כפי שיפורטו להלן, ביססנו על הדרך שסללה פסיקתנו במהלך השנים בעקבותיה צעדנו בהליך שלפנינו.

כללי

1. למעלה מארבעים שנה חלפו מאז ימי פרשת ירדור (ע"ב 1/65 ירדור נ' יו"ד ועדת הבחירות המרכזית, פ"ד יט(3) 365 (1965), להלן: פרשת ירדור), עת נדרש בית משפט זה לראשונה להתמודדות המורכבת עם סוגיית פסילתן של רשימות מלהשתתף בבחירות לכנסת ישראל בשם הדמוקרטיה המתגוננת. באותה פרשה בא לידי ביטוי עקרון העל לפיו גם במשטר דמוקרטי המבוסס על חופש ביטוי, חופש החלפת הדעות ועל הזכות לבחור ולהיבחר, יש לדמוקרטיה זכות להגן על עצם קיומה של המדינה ועל קיום המשטר הדמוקרטי. במהלך השנים שחלפו מאז ימי פרשת ירדור חלו שינויים חוקתיים, משפטיים וחברתיים רבים בתחום זה, וניתן ביטוי חוקתי לעקרון העל של הדמוקרטיה המתגוננת למול מעמדה של הזכות לבחור ולהיבחר. כך נחקקה הוראה מיוחדת בחוק יסוד: הכנסת (להלן: חוק היסוד) - הלא היא סעיף 7א לחוק היסוד - המגלמת את האיזון שבין שני עקרונות יסוד אלה (להלן: סעיף 7א). במהלך השנים נדרש אף בית משפט זה בהרחבה להיבטיה השונים של סוגיית פסילת רשימות או מועמדים מלהיבחר לכנסת, תוך ניתוח מפורט באשר לפרשנות ההוראה החוקתית שיצאה מלפני הכנסת ואמות המידה ליישומה. הפרשנות הפסיקתית שניתנה להוראה החוקתית בשורה של פסקי דין, ובאה לידי ביטוי מפורט בפסק דינו של בית המשפט

בא"ב 11280/02 ועדת הבחירות המרכזית לכנסת השש-עשרה נ' ח"כ אחמד טיבי ואח', פ"ד נז(4) 1 (2003) (להלן: פרשת בל"ד), סללה בפנינו את הדרך לדיון שקיימנו בהחלטות הפסילה של ועדת הבחירות לכנסת ה-18, ועל בסיסה בחנו האם הונח יסוד מספיק להחלטות הפסילה. בצד אמות המידה העקרוניות שגובשו בפסיקתו של בית משפט זה, נמצאו בפנינו אף קביעותיו הקונקרטיות של בית המשפט בפרשת בל"ד. קביעות אלה גובשו בדיון שקיים בית המשפט בהחלטות ועדת הבחירות לכנסת ה-16 בעניין פסילתו של עזמי בשארה (להלן: בשארה או עזמי בשארה) מהתמודדות כמועמד בבחירות מטעם מפלגת בל"ד וכן בפסילת המפלגה כולה מלהתמודד בבחירות. אותה פסילה נערכה על בסיס עילות דומות לאלה שעמדו ביסוד בקשות הפסילה נשוא ההליך שלפנינו, ועל בסיס חומר ראיתי בהיקף גדול בהרבה מזה שהונח בפני הוועדה בהליך הנוכחי. עמד על כך אף היועץ המשפטי לממשלה במסגרת ההליך שלפנינו. באותה פרשה החליט בית המשפט ברוב של שבעה שופטים כנגד ארבעה, שלא לאשר את החלטתה של ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-16 למנוע מח"כ בשארה וממפלגת בל"ד להשתתף בבחירות. כפי שנרחיב בהמשך, קביעות אלו היו בעלות השלכה ישירה על הכרעתנו בהליך הנוכחי.

כאמור לעיל, גם הפעם התבקש בית משפט זה להעביר תחת שבט הביקורת את החלטת ועדת הבחירות ולמנוע מרשימת מועמדים להתמודד בבחירות לכנסת, בשמה של "הדמוקרטיה המתגוננת". בהתאם לדרכנו ולתפיסתנו באשר למהותה של הדמוקרטיה הפרלמנטרית שלנו, ביקשנו אנחנו לערוך את האיזון העדין והזהיר של מערך הזכויות החוקתיות הסבוך העומד על הפרק. בהתבסס על התשתית הראייתית שהוצגה בפני ועדת הבחירות ואמות המידה שהותוו בפסיקתו של בית משפט זה באשר ליישום הוראות סעיף 7א, סברנו כי לא הונחה בפני ועדת הבחירות תשתית ראייתית מספקת אשר תצדיק את נקיטת ההליך הקיצוני של פסילת רשימות בל"ד ו-רע"מ-תע"ל מלהשתתף בבחירות לכנסת ה-18, ולפיכך החלטנו להורות על ביטול החלטות הפסילה שקיבלה הוועדה. נעבור, אפוא, להלן לפירוט נימוקי עמדתנו, ונסקור תחילה את המסגרת הנורמטיבית הרלוונטית ואת הנתיב הפרשני הסלול ליישום הסמכות הקבועה בסעיף 7א, בו פסענו כאמור אף אנחנו במסגרת בחינת החלטות הפסילה.

המסגרת הנורמטיבית - פסילת רשימות בהתאם להוראות סעיף 7א לחוק יסוד: הכנסת

2. על סוגיית פסילתן של רשימות מהתמודדות לכנסת ישראל חולשות הוראות סעיף 7א לחוק יסוד: הכנסת, הקובעות בנוסחן דהיום כדלקמן:

מניעת השתתפות
בבחירות 7א.

(א) רשימת מועמדים לא תשתתף בבחירות לכנסת ולא יהיה אדם מועמד בבחירות לכנסת, אם יש במטרותיה או במעשיה של הרשימה או במעשיו של האדם, לפי הענין, במפורש או במשתמע, אחד מאלה:

(1) שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית;

(2) הסתה לגזענות;

(3) תמיכה במאבק מזוין, של מדינת אויב או של ארגון טרור, נגד מדינת ישראל.

(א1) לעניין סעיף זה, יראו מועמד ששהה במדינת אויב שלא כדין בשבע השנים שקדמו למועד הגשת רשימת המועמדים כמי שיש במעשיו משום תמיכה במאבק מזוין נגד מדינת ישראל, כל עוד לא הוכיח אחרת.

(ב) החלטת ועדת הבחירות המרכזית כי מועמד מנוע מלהשתתף בבחירות טעונה אישור בית המשפט העליון.

(ג) מועמד יצהיר הצהרה לענין סעיף זה.

(ד) פרטים לענין הדיון בוועדת הבחירות המרכזית ובבית המשפט העליון ולענין הצהרה לפי סעיף קטן (ג), ייקבעו בחוק.

ההוראות הנ"ל הקבועות בסעיף 7א לחוק היסוד, מבטאות את הפתרון שאומץ על-ידי המחוקק הישראלי לשם התמודדות עם הפרדוקס המורכב המוכר כ"פרדוקס הדמוקרטי". פרדוקס זה - לו שותפות דמוקרטיות רבות בעולם - משקף את המתח האינהרנטי שבין שני שיקולים נוגדים הניצבים בליבת המשטר הדמוקרטי (ראו פסק-דינו של הנשיא א' ברק בפרשת בל"ד, בעמ' 14-16, שם נסקרו בהרחבה, בין היתר, פתרונות שונים שאימצו מדינות העולם בניסיון להתמודד עם הפרדוקס הדמוקרטי; וכן ראו: ע"ב 2/84 ניימן נ' יו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת האחת עשרה, פ"ד לט(2) 225 (1985) (להלן: פרשת ניימן הראשונה); יגאל מרזל המעמד החוקתי של מפלגות פוליטיות 113-118 (2004)). השיקול הראשון העומד בבסיס הפרדוקס הדמוקרטי הינו זה המניח כי הדמוקרטיה מבוססת על שוק חופשי של דעות ורעיונות, ומכאן שכל רשימת מועמדים זכאית להשמיע דעותיה ולהתמודד באופן שוויוני בבחירות, לכאורה כך גם אם מדובר ברשימה המבקשת לשלול או לפגוע בדמוקרטיה. פסילת רשימות - גם

אם אינן דמוקרטיות - עומדת בניגוד לרעיון הדמוקרטי הבסיסי של שוק הדעות החופשי, ואף עלולה לעלות כדי שימוש לרעה בכוחו של הרוב לצורך דיכוי פוליטי של המיעוט. השיקול השני, העומד מנגד, הוא זה המניח כי לדמוקרטיה נתונה הזכות "להגן על עצמה מפני הקמים עליה" (פרשת בל"ד, בעמ' 14), וכי הדמוקרטיה רשאית למנוע השתתפות בהליך הדמוקרטי מרשימות השוללות את עצם קיומה. למעשה זה גרעין הרעיון העומד בבסיס הוראות סעיף 7א, הלא הוא רעיון "הדמוקרטיה המתגוננת", בשמו הוגשו בעבר, כמו גם בענייננו אנו, בקשות לפסילת רשימות מלהתמודד לכנסת ישראל (ראו עוד: אריאל בנדור "זכות ההתמודדות בבחירות לכנסת" משפטים י"ח 269 (תשמ"ח), וכן ברק מדינה "ארבעים שנה להלכת ירדור: שלטון החוק, משפט הטבע וגבולות השיח הלגיטימי במדינה יהודית ודמוקרטית" מחקרי משפט כב 327, בעמ' 349-362 (2006) (להלן: מדינה)). בהקשר זה יאמר, כי הגם שאין חולק באשר לחשיבותו של שיקול זה, לא ניתן להתעלם מכך כי שנים רבות חלפו מאז ימי פרשת ירדור, ומדינת ישראל של אותם ימים - מדינה צעירה הנאבקת על קיומה - אינה דומה בהכרח למדינת ישראל של ימינו אנו. מצב דברים זה משליך על המשקל הפנימי שיש להעניק לרעיון ה"דמוקרטיה המתגוננת" בעומדו אל מול השיקול הניצב בלב הפרדוקס הדמוקרטי - הלא הוא החשיבות שבשמירה על שוק הדעות הדמוקרטי החופשי. חיזוקו של השיקול השני מביא להעדפת השימוש בכלים הדמוקרטיים לצורכי התמודדות עם כוחות המאיימים על הדמוקרטיה על-פני מניעה מאותם כוחות מלהשתתף במשחק הדמוקרטי. מכל מקום, המחוקק הישראלי בחר לבטא את האיזון החוקתי בין השיקולים השונים בסעיף 7א לחוק היסוד אשר "מבטא את המשוואה החוקתית שנקבעה אצלנו בין החירות שהדמוקרטיה מעניקה לכל ביטוי והפלורליזם בהשקפות ובדעות עליו היא מבוססת לבין ההגנה על המשך קיומה כדמוקרטיה. הוא מבטא את אופייה של ישראל כדמוקרטיה מתגוננת... הוא שומר על אופיה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית" (דברי הנשיא ברק בפרשת בל"ד, בעמ' 17). כאמור, ישראל אינה הדמוקרטיה היחידה הנדרשת להכריע באשר לנקודת האיזון בין השיקולים השונים העומדים בבסיס הפרדוקס הדמוקרטי, ודמוקרטיות רבות בעולם נדרשות לה. כפי שניתן אף ללמוד מן ההסדרים השונים שגובשו בעולם, ההכרעה בין השיקולים השונים העומדים בבסיס ההתנגשות בין הכוחות השונים וקביעת נקודת האיזון, מושפעת במידה רבה מתפיסותיה הערכיות, החברתיות, התרבותיות וההיסטוריות של כל מדינה. תפיסות אלה מכתיבות מן הצד האחד את האופן בו מבקשת כל מדינה לעצב את משטרה הדמוקרטי ומן הצד האחר את רצינות החשש מפני פגיעה בו (להרחבה באשר להסדרים השונים שגובשו במדינות העולם ראו כאמור פרשת בל"ד וכן מרדכי קרמיניצר, פסילת רשימות, נייר עמדה המכון הישראלי לדמוקרטיה (2005) 19-31 להלן: קרמיניצר; מדינה, בעמ' 352-356. כן ראו עמדת ועדת האיחוד האירופי לקידום הדמוקרטיה באמצעות המשפט (ועדת ונציה)

מחודש ינואר 2000, במסגרתה נסקרו הסדרים שונים שאימצו מספר מדינות באיחוד האירופי ומחוצה לו בסוגיה - Venice Commission Guidelines on Prohibition and Dissolution of Political Parties and Analogous Measures (2000).
[http://www.venice.coe.int/docs/2000/CDL-INF\(2000\)001-e.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2000/CDL-INF(2000)001-e.pdf).

וכן:

Venice Commission Opinion On the constitutional and legal provisions relevant to the prohibition of political parties in Turkey (2009) [http://www.venice.coe.int/docs/2009/CDL-AD\(2009\)006-e.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2009/CDL-AD(2009)006-e.pdf).)

3. על רקע האיוון העדין המתחייב בין השיקולים השונים, נקבעו במהלך השנים בפסקי דינו של בית משפט זה אמות מידה פרשניות ליישום הוראותיו של סעיף 7א, אשר בבסיסן ניצבת התפיסה - המקובלת בעולם הדמוקרטי כולו - לפיה מניעת השתתפותה של מפלגה בבחירות הינה צעד קיצוני וחריג העומד בהיבטים רבים בסתירה חזיתית לעקרונות היסוד עליהם נשען המשטר הדמוקרטי. בכלל זה, מביא מהלך הפסילה לפגיעה בחירויות יסוד ביניהן זכות היסוד החוקתית לבחור ולהיבחר, הזכות לשוויון והזכות לחופש הביטוי (הפוליטי ובכלל) (ראו עוד קרמניצר, 11-14). על רקע עקרונות אלה, אך ברור הוא כי אמות המידה ליישום הוראות סעיף 7א יוצאות מההנחה לפיה יש להפעיל גישה זהירה ומצמצמת עד מאד, ולהציב דרישות מחמירות - משפטיות ועובדתיות - בטרם קבלת החלטה על פסילתה של מפלגה (וראו גם: ע"ב 2/88 יהורם בן שלום נ' ועדת הבחירות המרכזית לכנסת, פ"ד מג(4) 221, 235 (1989)).

עקרונות אלה תקפים אף אם מביאים בחשבון את מצבה המיוחד של ישראל, אשר לבד מהצורך להגן על אופייה הדמוקרטי עליה להגן על היותה מדינה יהודית ולשמר את עקרון היסוד עליו מושתת קיומה של מדינת ישראל כמדינתו של העם היהודי, כפי שצוין אף בפסק-דינו של הנשיא ברק בפרשת בל"ד:

"11. רבות הן המדינות הדמוקרטיות. רק אחת מהן היא מדינה יהודית. אכן, טעם קיומה של מדינת ישראל הוא בהיותה מדינה יהודית. אופי זה מרכזי הוא לקיומה, והוא – כדברי השופט מ' חשין בפני ועדת הבחירות המרכזית – "אקסיומה" של המדינה..."

היותה של ישראל המדינה היחידה המשמשת בית לעם היהודי, ואשר משמרת מתוקף תפיסה זו מאפיינים ייחודיים הראויים להגנה, היא נקודת המוצא לכל דיון באופייה של המדינה.

4. נעמוד בקצרה על אמות המידה הפרשניות ליישום הוראות סעיף 7א, כפי שנקבעו בשורה של פסקי דין וגובשו כאמור באופן כולל ומסכם בפרשת בל"ד:

ראשית, כבר נקבע כי על מנת לבחון את קיומן של העילות על-פי הוראות סעיף 7א(א) לחוק יסוד: הכנסת, ולהכריע בשאלה אם מטרותיה או פעילויותיה של רשימה פסולות עד כי יש בהן כדי להצדיק פסילתה מלהתמודד בבחירות לכנסת, יש לתור אחר "מאפיינים דומיננטיים, הניצבים כמרכזיים בין השאיפות או הפעילויות של הרשימה" ולא אחר "דברים שוליים אשר השלכתם על המכלול הרעיוני והביצועי איננה משמעותית ורצינית" (מדברי הנשיא מ' שמגר בע"ב 1/88 ניימן נ' יו"ר ועדת הבחירות לכנסת השתים-עשרה, פ"ד מב(4) 177 (1988); להלן: פרשת ניימן השנייה).

שנית, מטרות דומיננטיות ומרכזיות אלה נלמדות הן מהצהרות מפורשות והן ממסקנות המסתברות המשתמעות באופן חד משמעי מפעילויותיה ודרכה של רשימה מתמודדת.

שלישית, אין להסתפק במטרות תיאורטיות גרידא ואף אין די במטרה רחוקה שמציבה רשימה מתמודדת שיש לה אופי ערטילאי. קיים הכרח להראות כי רשימה פועלת למימוש המטרות שחרתה על מצעה ולהוצאת רעיונותיה מן הכח אל הפועל. לצורך בחינתה של פעילות דה-פקטו של רשימה, אין להסתפק בפעילות ספורדית, כי אם בפעילות שיטתית חוזרת ונשנית אשר צריכה לבוא לידי ביטוי חמור ומשמעותי בעוצמתה (וראו גם רע"א 7504/95 יאסין נ' רשם המפלגות, פ"ד נ(2) 45 (1996)).

רביעית, הראיות המבססות את המטרות והמעשים על בסיסם מתבקשת הפסילה צריכות להיות "משכנעות, ברורות וחד משמעיות" (ראו גם: פרשת ניימן הראשונה, עמ' 250, פרשת ניימן השנייה, עמ' 196).

5. בהישען על אמות מידה פרשניות כלליות אלו, בחן בית המשפט בפרשת בל"ד את היסודות המקימים כל אחת מהעילות המפורטות בסעיף 7א(א) ואת אופן יישומן. לענייננו, וכפי שיורחב בהמשך, רלוונטיות העילות המפורטות בסעיף 7א(א)(1) לחוק - שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, וסעיף 7א(א)(3) לחוק - תמיכה במאבק מזוין של ארגון טרור. נדון עתה בקצרה בפרשנות שניתנה לכל אחת מן העילות האמורות בפסק דינו של בית המשפט בפרשת בל"ד.

שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית

6. בפסק דיננו בפרשת בל"ד, ביקשנו לקבוע עקרון מנחה ליישום ולבחינת קיום העילה של שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית לשם פסילת רשימה מלהתמודד בבחירות לכנסת. לצורך כך, ועל רקע הצמצום המתחייב כאשר ועדת הבחירות מבקשת להפעיל סמכותה בהתאם לחוק, קבע בית המשפט כי רק פגיעה במאפיינים "הגרעיניים", "המינימליים", של מדינת ישראל כמדינה יהודית יקימו עילה לפסילתה של רשימה מלהשתתף בבחירות. וכך הוגדרו על-ידי בית משפט זה אותם "מאפיינים גרעיניים" של מדינת ישראל כמדינה יהודית:

"... מהם, איפוא, המאפיינים ה"גרעיניים" המעצבים את הגדרת המינימום של היות מדינת ישראל מדינה יהודית? מאפיינים אלה הם בעלי היבט ציוני ומורשתי גם יחד (ראו בג"ץ 6698/95 קעדאן נ' מינהל מקרקעי ישראל, פ"ד נד 258, 281 (1); להלן - פרשת קעדאן). במרכז עומדת זכותו של כל יהודי לעלות למדינת ישראל, בה יהוו היהודים רוב; עברית היא שפתה הרשמית המרכזית של המדינה ועיקר חגיגה וסמליה משקפים את תקומתו הלאומית של העם היהודי; מורשת ישראל היא מרכיב מרכזי במורשתה הדתית והתרבותית. רשימת מועמדים או מועמד לא ישתתפו בבחירות אם ביטולם או שלילתם של מאפיינים אלה היא מרכזית ודומיננטית בשאיפותיהם ופעולותיהם; והם פועלים נמרצות להגשמת שאיפות אלה; וניתן להוכיח כל זאת בראיות משכנעות, ברורות וחד משמעיות" (דברי הנשיא א' ברק בפרשת בל"ד, עמ' 22, ההדגשה הוספה - ד.ב.).

בהמשך לכך, בחן בית המשפט האם רשימת מועמדים (או מועמד) שבין מטרותיה הדומיננטיות הפיכתה של מדינת ישראל למדינת "כל אזרחיה", שוללת, בשים לב למטרה זאת, את קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית. כפי שהורחב עוד בפרשת בל"ד, הביטוי מדינת "כל אזרחיה" כשלעצמו הוא טעון ומורכב והוא אכן עלול לבטא בפרשנות מסוימת גם שלילה של מדינת ישראל כמדינתו של העם היהודי. בהתמודדו עם ביטוי זה קבע בית המשפט בפרשת בל"ד באותו הקשר, ובהמשך לקביעות שעלו ברע"א 2316/96 איזקסון נ' רשם המפלגות, פ"ד נ(2) 529 (1996) כי "...אם המטרה של היות ישראל "מדינת כל אזרחיה" מכוונת אך להבטחת השוויון בין האזרחים בתוך הבית פנימה, תוך הכרה בזכויותיו של המיעוט החי בתוכנו, אין בכך כדי לשלול את קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית. אם, לעומת זאת, המטרה של היות ישראל "מדינת כל אזרחיה" מכוונת ליותר מכך, והיא מבקשת לפגוע ברציונל המונח ביסוד הקמת המדינה ובכך לשלול את אופיה של מדינת ישראל כמדינתו של העם היהודי, כי אז יש בכך כדי

לפגוע במאפיינים הגרעיניים והמינימליים המאפיינים את מדינת ישראל כמדינה יהודית" (פרשת בל"ד, עמ' 23).

תפיסה דומה עמדה אף בבסיס קביעותיו של בית המשפט בעניין הרכיב הנוגע לשלילתה של המדינה כמדינה דמוקרטית, אך לא נרחיב בהקשר זה מעבר לכך, שכן בקשות הפסילה בעניין שלפנינו נשענו אך על הרכיב הנוגע לשלילת המדינה כמדינה יהודית.

תמיכה במאבק מזוין של ארגון טרור

7. בפרשת בל"ד ניתח בית המשפט אף את רכיבי עילת הפסילה של תמיכה במאבק מזוין של ארגון טרור, וביקש להגדיר את המסגרת הפרשנית הצריכה לצורך פסילת רשימה על בסיס עילה זו. נקבע כי ניתן למנוע השתתפות בבחירות של רשימת מועמדים או מועמד בודד המהווים - בעצמם - חלק מארגון המנהל מאבק מזוין נגד המדינה, וכן כי ניתן למנוע השתתפות כאמור אף אם רשימת המועמדים (או המועמד הבודד) אינם נוטלים בעצמם חלק פעיל במאבק המזוין, אך תומכים במאבק זה - תמיכה חומרית או פוליטית. גם בהקשר זה, הובהר כי אותן אמות מידה פרשניות הנזכרות לעיל מחייבות, מטבע הדברים, אף לצורכי יישומה של עילה זאת, ומכאן "צריך שתמיכה (חומרית או פוליטית) מהווה מאפיין דומיננטי או מרכזי של המפלגה או הרשימה, וכי היא חוזרת באופן חוזר ונישנה - ולא אך ספורדי - להגשמתו. כמו כן יש להצביע על ראיות משכנעות, ברורות וחד משמעיות המלמדות על מטרה זו של רשימת המועמדים או המועמד" (פרשת בל"ד, בעמ' 27, עוד ראו בג"ץ 9822/08 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' מנהל הבחירות, עיריית ס'חנין (לא פורסם, 27.11.2008), רע"א 6709/98 היועץ המשפטי לממשלה נ' רשימת מולדת-גשר-צומת לבחירות לרשויות המקומיות נצרת עילית, פ"ד נג(1) 351 (1999), להלן: פרשת מולדת).

8. נשלים ונאמר עוד, כי סוגיה נוספת שעלתה לדיון במסגרת פרשת בל"ד עסקה בשאלה האם ראוי לקבוע - כחלק ממכלול הדרישות שעל הוועדה לבחון בטרם קבלת החלטה על פסילת רשימה - אף מבחן הסתברותי באשר לפוטנציאל התגשמותן של העילות הקבועות בחוק. בעניין זה נחלקו דעות השופטים בפרשת בל"ד, והסוגיה נותרה בצריך עיון. נאמר כבר עתה, כי לאור המסקנה אליה הגענו בנוגע להעדרה של תשתית ראייתית מספקת לביסוס עילות הפסלות בנסיבות העניין שלפנינו, לא מצאנו גם הפעם כי נדרשת הכרעה בסוגיה זו.

זוהי בעיקרם של דברים תמצית המסגרת המשפטית הצריכה לענייננו, כפי שהתבססה בפסיקתו רבת השנים של בית משפט זה וקיבלה כאמור ביטוי מפורש וממוקד במסגרת פרשת בל"ד, והיא שעמדה אף בבסיס הכרעתנו בהליך הפסילה הנוכחי.

מן הכלל אל הפרט

רקע כללי ותשתית עובדתית רלוונטית

א. בקשות הפסילה נשוא ההליך שלפנינו 9. בענייננו, הונחו בפני ועדת הבחירות שלוש בקשות פסילה (בקשה נוספת שהוגשה אינה מענייננו של ערעור זה). לכל בקשה נתלוותה תשתית ראייתית נפרדת, אשר בחלקה חוזרת על עצמה במסגרת הבקשות השונות. בנסיבות אלו, נתאר תחילה בתמצית כל אחת מן הבקשות ונימוקיהן, ובהמשך נתייחס במרוכז לראיות שהונחו בפני ועדת הבחירות ואשר על בסיסן נטען כי נתקיימו במפלגות שפסילתן התבקשה עילות הפסילה הקבועות בסעיף 7א לחוק היסוד.

כפי שיורחב, בבקשות הפסילה והתגובות להן, נדונו, בין היתר, גם קביעותיו הקונקרטיות של בית משפט זה בפרשת בל"ד והתאמתן לנסיבות העניין שלפנינו. הזיקה שיצרו הצדדים בין קביעות בית המשפט שם לנסיבות העניין שלפנינו ברורה, ואף מתבקשת, נוכח העובדה כי במסגרת פרשת בל"ד נדונו החלטות ועדת הבחירות לכנסת ה-16 לפסול את עזמי בשארה מהתמודדות כמועמד בבחירות מטעם מפלגת בל"ד וכן לפסול את מפלגת בל"ד כולה מלהתמודד בבחירות, וזאת על בסיס אותן העילות שניצבו בבסיס בקשות הפסילה שלפנינו. יצוין, כי במסגרת פרשת בל"ד לא נדונה אמנם בקשה לפסילת מפלגת רע"מ-תע"ל, אך עלתה לדיון ההחלטה לפסול את ח"כ טיבי מלהתמודד כמועמד בבחירות לכנסת מטעמה של מפלגה זו, והוחלט פה אחד, שלא לאשר את החלטת ועדת הבחירות אשר מנעה את השתתפותו של ח"כ טיבי כמועמד בבחירות.

בעניין שלפנינו, בקשת הפסילה הראשונה, פ"ר 1/18 הוגשה על-ידי מר איתי פורמן (להלן: המבקש או בקשת פורמן), שביקש לפסול את רשימת בל"ד בהישען על הוראות סעיף 7א(א)(1) לחוק, על בסיס הטענה כי מצע המפלגה "שולל את קיומה של מדינת ישראל כמדינתו של העם היהודי". טענתו העיקרית של המבקש הייתה כי מצע המפלגה מעיד על תמיכה ברעיון של "מדינת כל אזרחיה", השולל מעצם הגדרתו ומהותו את קיומה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי. בטיעונו הדגיש המבקש כי

בקשתו אינה נסמכת כלל ועיקר על מעשי עבירה שיוחסו לעזמי בשארה, שעמד בעבר בראש המפלגה. במסגרת הבקשה נטען כי מפסק דינו של בית המשפט בפרשת בל"ד עולה כי ההחלטה לבטל את פסילתה של רשימת בל"ד מלהשתתף בבחירות לכנסת ה-16, נשענה אך ורק על כך שלא ניתן אישורו של בית המשפט לפסילת מי שעמד אז בראשה (בשארה), ולפיכך לו הייתה עולה לדיון שאלת פסילת המפלגה על-בסיס מצעה בלבד - כך הטענה - הייתה החלטתה זו של ועדת הבחירות לכנסת ה-16 נכללת במתחם הסבירות שאינו מצדיק את התערבותו של בית המשפט. לשיטתו טענה זו מבוססת בעיקר על ההבחנות אליהן נדרש בית המשפט באותו פסק דין באשר להיקף הביקורת השיפוטית בעניין החלטת ועדת הבחירות למנוע ממועמד מלהשתתף בבחירות לכנסת בהתאם להוראות סעיף 7א וסעיף 63א לחוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב], תשכ"ט - 1969, לבין ההחלטה על פסילת רשימה מלהתמודד לבחירות. היועץ המשפטי לממשלה בתשובתו טען כי אין ממש בפרשנות המבקש באשר לקביעותיו אלה של בית המשפט בפרשת בל"ד. בהמשך, וכמענה להודעת היועץ המשפטי לממשלה, הגיש המבקש הודעה נוספת במסגרתה ביקש לחזור ולהדגיש היבט זה של בקשתו.

בקשת הפסילה השניה, פ"ר 3/18 הוגשה על-ידי ח"כ אביגדור ליברמן וסיעת "ישראל ביתנו" (להלן: המבקשים או בקשת ליברמן). בקשה זו לפסילת מפלגת בל"ד, התבססה על הוראות סעיף 7א(א)(1) לחוק - "שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית...", וכן על הוראות סעיף 7א(א)(3) לחוק - "תמיכה במאבק מזוין, של מדינת אויב או של ארגון טרור, נגד מדינת ישראל". בבקשה זו, נטען כי יש לראות בפסק דינו של בית משפט זה בפרשת בל"ד ביחס לבשארה ולמפלגת בל"ד כ"זיכוי מחמת הספק" בהעדר תשתית ראייתית מספקת, ומכאן שיש לבחון את מצב הדברים בעת הזאת בשים לב לפסק הדין שם ולראיות הנוספות שהצטברו בחלוף הזמן. לשיטת המבקשים, מאז ניתן פסק הדין בפרשת בל"ד התווספו ראיות נוספות ומשמעותיות אשר כיום, בהצטברותן, מובילות למסקנה כי מכלול הראיות הנוגעות למפלגת בל"ד עברו את הסף הקריטי המצדיק את פסילת המפלגה בהתאם לעילות שבחוק. טענה זו נשענה על שני רכיבים עיקריים - הראשון, תמיכת תנועת בל"ד בבשארה, שעמד בעבר בראש המפלגה, ונמלט מהארץ לאחר שהתברר כי מתנהלת נגדו חקירה פלילית בגין חשדות למעורבות בעבירות בטחון, והמקום החשוב שלשיטת המבקשים תפס בשארה במפלגה גם לאחר עזיבתו. לפי הטענה, העובדה כי התנועה אינה מתנערת מבשארה ומהפעילות בגינה נערכת חקירה נגדו, מובילה למסקנה כי קיימת זהות בין פעילותו והרעיונות העומדים מאחוריה, לפעילות התנועה דהיום. הרכיב השני נסוב על פעולות והתבטאויות שונות של בעלי תפקידים במפלגת בל"ד, המצביעות לעצמן, על-פי הטענה, כי נתקיימו במפלגה עילות הפסילה שבחוק. בהמשך, ובמענה להודעת היועץ המשפטי לממשלה,

הגישו המבקשים תגובה משלימה בה חזרו על עמדתם. עוד ציינו המבקשים בתגובתם המשלימה, כי בעובדה שבשורה אינו מתמודד עוד כחבר במפלגת בל"ד אין כדי לשנות מן המסקנות המתחייבות מכלל החומר הקיים, וזאת עקב הזיקה ההדוקה בין בשורה למפלגה, המקרינה באופן שאינו ניתן לניתוק בין מטרותיו, דעותיו ופעולותיו, לאלו של מפלגת בל"ד.

בקשת הפסילה השלישית, פ"ר 4/18 הוגשה על-ידי ד"ר מיכאל בן-ארי מתנועת "האיחוד הלאומי" (להלן: המבקש 2 או בקשת בן-ארי), ובה נתבקשה הן פסילת רשימת בל"ד והן פסילתה של רשימת רע"מ-תע"ל, על בסיס ראיות שצורפו לה בנוגע לשתי המפלגות. נראה כי אף בקשה זו נסמכת הן על הוראות סעיף 7א(א)(1) והן על הוראות סעיף 7א(א)(3). יצוין כבר עתה כי המבקש התייחס בבקשתו, בין היתר, לתיקון 39 לחוק יסוד: הכנסת מיום 9.7.2008 הקובע בסעיף 7א(א)(1) כי "לעניין סעיף זה, יראו מועמד ששהה במדינת אויב שלא כדין בשבע השנים שקדמו למועד הגשת רשימת המועמדים כמי שיש במעשיו משום תמיכה במאבק מזוין נגד מדינת ישראל, כל עוד לא הוכיח אחרת". החוק קובע כי הוראה זו תחול על נסיעות שאירעו ביום תחילתו של החוק. כיוון שבנסיבות העניין, האירועים עליהם התבססה הבקשה מוקדמים למועד התיקון, אין לו רלוונטיות לנסיבות העניין שלפנינו.

ב. הראיות שהונחו בפני הוועדה בעניין מפלגת בל"ד

10. על התקיימות העילה הקבועה בסעיף 7א(א)(1) לחוק, היינו שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית, ביקשו העותרים לפסילה ללמוד ראשית ממצע המפלגה, כפי שפורסם באתר האינטרנט של המפלגה, וכן ממאמר שנכתב על-ידי ח"כ ג'מאל זחאלקה, היום ראש המפלגה, אודות חזון המפלגה בדבר מדינת ישראל כמדינת כל אזרחיה. בהתאם לטענה העולה מבקשות הפסילה - טענה דומה ביותר לזו שעלתה במסגרת פרשת בל"ד - עצם קידום חזון מדינת כל אזרחיה חותר תחת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית. בנוסף, הוצגו על-ידי מבקשי הפסילה כתבות - רובן מאתרי אינטרנט שונים - מהן על-פי הנטען ניתן היה ללמוד הן על הבעת תמיכתה של תנועת בל"ד במייסדה בשורה גם לאחר הימלטו מישראל, והן על מעמדו ומידת חשיבותו במפלגה גם כיום, חרף העובדה כי הוא אינו נמנה עוד עם שורות חבריה. מבקשי הפסילה כאמור ביקשו לראות בעובדה כי המפלגה לא התנערה ממעשיו הנטענים של בשורה כמו גם בזיקה בינו לבין המפלגה ככזו המבססת זהות בין תפיסותיו, מטרותיו ופעולותיו של בשורה לאלו של המפלגה, באופן המקים את עילת הפסילה שבחוק. כן

הוצגו ראיות שכללו התבטאויות פומביות של חברי המפלגה במסגרות שונות, אשר ביססו לשיטת המבקשים את טענתם אודות התקיימות העילה.

על התקיימות העילה הקבועה בסעיף 7א(א)(3) לחוק, היינו תמיכה במאבק מזוין של מדינת אויב או של ארגון טרור, נגד מדינת ישראל, ביקשו מבקשי הפסילה ללמוד מהתבטאויות פומביות של חברי הסיעה כפי שצוטטו מכתבות שפורסמו במספר אתרי אינטרנט בהקשרים שונים, בין היתר אגב השתתפות באירועים - חלקם בעלי זיקה לארגון הטרור "החזית העממית" - וכן ממפגשים שעל-פי הטענה התקיימו בין נציגי המפלגה לגורמים עוינים שונים (בכלל זה גורמים מדיניים בסוריה וגורמים מטעם ארגון החמא"ס). בהתאם לטענה, עצם ההשתתפות באירועים השונים כמו גם תוכנם של הדברים שנאמרו במסגרתם מהווים תמיכה במאבקו המזוין של ארגון הטרור. כך נטען אף ביחס לפגישות שהתקיימו לכאורה בין חברי המפלגה לגורמים עוינים נוספים ולאמירות שיוחסו לחברי המפלגה בכתבות השונות.

הראיות שהונחו בפני הוועדה בעניין מפלגת רע"מ-תע"ל

11. כאמור, רק בקשת בן-ארי התייחסה למפלגת רע"מ-תע"ל. את הטענה כי נתקיימו ברשימה זו עילות הפסילה הקבועות בסעיף 7א לחוק השתית המבקש על מספר מצומצם ביותר של כתבות שהתפרסמו באתרי אינטרנט אודות התבטאויות ומעשים של חברי המפלגה - דיווח אודות שהייה של חבר הכנסת טיבי בלבנון בזמן המתנה לטיסת המשך לעמאן ואמירה מצידו כי אינו פוסל אפשרות לבקר בעתיד בבירות, דיווח לפיו לחץ ידו של נשיא סוריה ושוחח עם שר החוץ הסורי, עם נשיא לבנון ועם מנהיג קטאר ושני דיווחים לפיהם ח"כ טלב א-סאנע נשא דברים במהלך אירוע שנערך באוניברסיטה בג'נין הקוראים לכאורה למאבק מזוין.

ג. תשובת המפלגות

ביום 7.1.2009 הוגש לוועדת הבחירות כתב תשובה מטעם המפלגות שפסילתן התבקשה.

12. מפלגת בל"ד דנה בהרחבה בעילות השונות לפסילת המפלגות בהתאם להוראות החוק והפסיקה הענפה שניתנה בהקשר זה, תוך התייחסות פרטנית לראיות שהובאו, בצינה כי דין בקשות הפסילה להדחות בהעדר תשתית ראייתית מספקת, לנוכח הפגיעה בזכות החוקתית לבחור ולהיבחר ובזכות לחופש ביטוי פוליטי.

כתב תשובתה של מפלגת בל"ד נתמך בתצהירו של ח"כ ג'מאל זחאלקה, העומד בראש הרשימה, וכן בתצהירים פרטניים של חברי כנסת נוספים מטעם הסיעה, להם יוחסו אמירות שונות במסגרת הראיות שהוצגו בבקשות הפסילה.

בכתב התשובה חזרה המפלגה על משנתה הפוליטית, בציינה כי פרוגרמה פוליטית זו זהה לזו שהוצגה בפני בית המשפט בפרשת בל"ד, ואשר על בסיסה החליט בית המשפט שם כי לא קמה עילה לפסילתה של המפלגה. בנוסף, התייחס ח"כ זחאלקה בתצהירו גם לתמיכה אשר על-פי הנטען מעניקה המפלגה לפעולותיו של בשארה. בהקשר זה ציין ח"כ זחאלקה, כי לשיטת מפלגתו המהלכים הננקטים נגד בשארה הינם חלק מרדיפה פוליטית המלווה את מפלגת בל"ד מאז נרשמה כמפלגה, ולפיכך יוצאת המפלגה נגדם מהיותם מונעים משיקולים פוליטיים פסולים. עם זאת, עלה מפרוטוקול הדיון בוועדת הבחירות, כי הגם שמפלגת בל"ד נמצאת בקשר פוליטי "אפילו יום-יומי" עם בשארה, אין לו כל מעמד ארגוני במפלגה (כך בעמ' 23 לפרוטוקול הדיון בפני ועדת הבחירות). לצד זאת, התייחס ח"כ זחאלקה בפירוט לראיות שהונחו בפני הוועדה. כן הכחיש ח"כ זחאלקה חלק מן הדברים שיוחסו למפלגתו בבקשות הפסילה. אף ח"כ טאהא וח"כ נפאע צירפו תצהיריהם לכתב התשובה, והכחישו התבטאויות ומעשים אשר יוחסו להם. בכלל זה, התייחס ח"כ טאהא בתצהירו לטענות הנוגעות לתמיכה במאבק מזוין, וציין בין היתר כי "...מעולם לא אמצתי בדרך ישירה או עקיפה את עניין השימוש באלימות כדרך פוליטית. זוהי עמדתי העקבית וזוהי עמדתה של בל"ד".

13. מפלגת רע"מ-תע"ל הגישה אף היא כתב תשובה מפורט מטעמה לוועדת הבחירות, שגובה בתצהירים מטעם ח"כ אברהם צרצור - ראש הרשימה, ומטעם ח"כ טאלב אלסאנע. גם לשיטת מפלגת רע"מ-תע"ל, דין בקשת הפסילה להדחות בהעדר תשתית ראייתית מספקת.

בכתב התשובה פורטה משנתה הפוליטית של המפלגה ופעילות פרלמנטרית בה השתתפו חלק מחבריה במהלך השנים. בהיבט העובדתי התייחסה המפלגה לראיות שצורפו וטענה כי אין בהן כל התייחסות ליהדות המדינה ו/או הבעת תמיכה כלשהיא בארגון טרור. בכלל זה ציין ח"כ צרצור בתצהירו כי "רשימת רע"מ-תע"ל, כמו המפלגות המרכיבות אותה, דוגלת בדמוקרטיה ובעקרון השוויון שהינו הערך המרכזי בה. היא קוראת לפתרון הסכסוך הישראלי-ערבי בדרכי שלום והידברות ולפתרון הבעיה הפלסטינית על ידי הכרה בזכותו של העם הפלסטיני לחירות ולהגדרה עצמית,

באמצעות הקמת מדינה פלסטינית לצד מדינת ישראל, בשטחים שנכבשו בשנת 1967, ובהתאם להחלטות האו"ם". גם ח"כ אלסאנע התייחס בתצהירו לאמירות שיוחסו לו והכחיש אותן.

ד. הודעת היועץ המשפטי לממשלה

14. בעקבות פנייתו של יו"ר ועדת הבחירות ליועץ המשפטי לממשלה, הגיש היועץ המשפטי לממשלה הודעה מטעמו לוועדה, כתגובה לבקשות הפסילה. במסגרת הודעתו, פירט היועץ המשפטי לממשלה עמדתו לפיה דין הבקשות לפסילת המפלגות להדחות, כיוון שבקשות אלה לא הציגו תשתית ראייתית מספקת לקיומן של העילות הקבועות בחוק, בהתאם למבחנים שהותוו בפסיקתו של בית משפט זה.

בתמצית, ציין היועץ המשפטי לממשלה, כי פסילתה של רשימת בל"ד ובשארה (אשר עמד בראשה באותה העת) נדונו בהרחבה במסגרת פסק הדין בפרשת בל"ד. שם, כאמור, דחה בית המשפט בדעת רוב את הבקשה לפסילת רשימת בל"ד ושל בשארה על סמך חומר ראייתי אשר לדעת היועץ המשפטי לממשלה היה רחב יותר מהחומר המהווה בסיס לבקשות הפסילה הנוכחיות, ואף כלל חומר חסוי. עניינה של רשימת רע"מ-תע"ל לא נדון אמנם בפרשת בל"ד (הגם שעניינו של ח"כ טיבי שפעל מטעמה נדון שם), אך בכל מקרה סבר היועץ המשפטי לממשלה כי חומר הראיות שהוצג בעניינה של רשימה זאת הינו דל בהרבה מן החומר שהוצג בפני בית המשפט בפרשת בל"ד.

15. בהודעתו סקר היועץ המשפטי לממשלה את התשתית הנורמטיבית הרלוונטית והפרשנות שהוענקה במהלך השנים לסעיף 7א לחוק היסוד והעילות הקבועות בו. בשים לב לכל האמור לעיל, סבר היועץ המשפטי לממשלה כי לא נתקיימו ברשימות עילות הפסילה בהתאם להלכותיו של בית משפט זה בעניין יישום הוראות החוק. בכל הנוגע לעילה שעניינה שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית, עיקר טענתו של היועץ המשפטי לממשלה הייתה כי החומר שהוצג בפני ועדת הבחירות אינו עומד ברף הראייתי הנדרש. היועץ המשפטי לממשלה סבר אף כי בהתאם לפסק הדין בפרשת בל"ד, עת לא מצא בית משפט זה לפסול את רשימת בל"ד בעת שבשארה עמד בראשה והוביל את רשימתו - אידיאולוגית, פוליטית ומעשית - הרי שלא ניתן לפוסלה היום, כאשר בשארה כלל אינו מועמד מטעמה. בכל הנוגע לעילת הפסילה שעניינה תמיכה במאבק מזוין של ארגון טרור, ציין היועץ המשפטי לממשלה כי הראיות שהוצגו בפני הוועדה בהקשר זה אינן צולחות את המבחן הראייתי המחמיר שנקבע בפסיקתו של בית המשפט. על-כך הוסיף היועץ המשפטי לממשלה וציין כי הראיות הקיימות פחותות

מהראיות שעמדו בפני בית המשפט בפרשת בל"ד: בעניין רע"מ-תע"ל נטען כי מדובר בראיות קלושות ובעניין רשימת בל"ד נטען כי הראיות אמנם משמעותיות יותר, אך עדיין פחותות מהראיות שהוצגו בפרשת בל"ד וממילא אינן צולחות את מבחן המסה הקריטית. בכל מקרה נטען על-ידי היועץ המשפטי לממשלה כי בריחתו של בשארה מן הארץ עקב פתיחת חקירה נגדו והעובדה כי אינו חבר עוד ברשימת בל"ד, מחלישה את בקשות הפסילה, בניגוד לעמדה שהציגו חלק מן המבקשים.

ה. הדיון בפני ועדת הבחירות והערעורים נשוא ההליך שלפנינו

16. ביום 12.1.2009 התקיים בפני ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-18, בראשות המשנה לנשיאה, השופט א' ריבלין, דיון בעניין בקשות הפסילה נשוא ההליך שלפנינו (לצד דיון בבקשה נוספת שאינה מעניינתנו). במסגרת הדיון, התאפשר לכלל הצדדים להביע עמדותיהם בעניינה של הבקשה, ובעיקרם של דברים חזרו הם על אשר נטען על-ידם בהרחבה בכתובים. יו"ר הוועדה הציג בפני חבריה את המסגרת המשפטית הצריכה להכרעתם, בהתאם לאמות המידה שהותוו בפסיקתו של בית משפט זה. לאחר שכלל המשתתפים הרלוונטיים סיימו להשמיע עמדתם, התקיימה הצבעה בעניין בקשות הפסילה. בקשת הפסילה של מפלגת בל"ד אושרה ברוב של 28 חברים מתוך 38 חברים. 3 חברים הצביעו נגד פסילת המפלגה. 6 חברים לא נכחו בהצבעה. יו"ר ועדת הבחירות לא השתתף בהצבעה. בקשת הפסילה של מפלגת רע"מ-תע"ל אושרה ברוב של 21 חברים. 8 הצביעו נגד. 1 נמנע. 7 לא נכחו בהצבעה. יו"ר ועדת הבחירות לא השתתף בהצבעה.

כאן המקום לציין כי הסוגיה שעמדה בפני ועדת הבחירות הייתה כבדה והצדיקה בחינה מעמיקה, אך לתפיסתנו, וכפי שניתן ללמוד מן הפרוטוקול, הדיון שהתקיים בוועדה לקה בכך שלא הייתה בו התמודדות ראויה עם מלוא מורכבותה של הסוגיה, לא נתקיים דיון מעמיק בראיות שהוצגו ולא נבחנו אמות המידה כפי שגובשו בפסיקתו של בית משפט זה. כן לא מצאנו כי במסגרת הדיון שנערך בוועדה נדרשו חבריה לטיעוניו של בא-כוח היועץ המשפטי לממשלה, והדיון התנהל במתכונת של סיסמאות ללא הנחת תשתית עובדתית מספקת כמתחייב מכובד העניין. היבט זה מחליש, מטבע הדברים, ממשקלן של החלטות הפסילה נשוא הערעור שלפנינו. כמו כן, וכפי שכבר ציינו בפסיקה קודמת של בית משפט זה, הוועדה הינה גוף פוליטי על-פי הרכבה, ושיקוליה הינם פוליטיים במובהק. נתון זה משפיע - ולו פוטנציאלית - על מידת האובייקטיביות והרצינות של הדיון המתקיים במסגרתה. בנסיבות העניין שלפנינו נראה כי הפוטנציאל מומש, שכן גם כאן ניכר שלא ניתנה הדעת להנחיות

ולאמות המידה שנקבעו בפסיקה לצורך נקיטה בצעד מרחיק הלכת של פסילת רשימות מלהתמודד בבחירות.

17. החלטת ועדת הבחירות לפיה מנועות המפלגות בל"ד ורע"מ-תע"ל מלהשתתף בבחירות לכנסת ה-18 נמסרה לבאי-כוחן, וביום 18.1.2009 הוגש ערעור הבחירות שלפנינו במסגרתו התבקש ביטול ההחלטה. בערעור חזרו מפלגות בל"ד ורע"מ-תע"ל על עיקרי הדברים שעלו בכתב תשובתם לוועדת הבחירות, כפי שפורטו לעיל בהרחבה. ביום 20.1.2009 התקיים בפנינו דיון בערעור, במסגרתו שבו הצדדים והעלו טיעוניהם. ביום 21.1.2009 ולאחר בחינת כלל הנתונים והטיעונים שהונחו לפנינו ניתנה החלטתנו כמפורט ברישא לנימוקי פסק הדין. עתה, לאחר שהבאנו את התשתית המשפטית הרלוונטית והתשתית העובדתית הקונקרטית, נתייחס להחלטות הפסילה נשוא ההליכים שלפנינו.

החלטות הפסילה נשוא הערעור

הערה מקדמית

18. כפי שצינו לעיל, לצד התשתית המשפטית שהונחה בפרשת בל"ד קיימת גם חשיבות מיוחדת בבחינת הקביעות הפרטניות של בית המשפט בפרשה זו, במיוחד בהקשר של מפלגת בל"ד, ואף הצדדים להליך קשרו בין בקשות הפסילה הנוכחיות לקביעות הקונקרטיות של ההליך שם. לפיכך, ניתן גם אנו דעתנו לקביעות אלה אגב התייחסותנו לבקשות הפסילה נשוא ההליך שלפנינו.

ההחלטה על פסילת רשימת בל"ד

19. כאמור, ההחלטה על פסילת מפלגת בל"ד מהתמודדות בבחירות לכנסת ה-18 נשענה הן על העילה שעניינה שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית והן על העילה שעניינה תמיכתה במאבק מזוין של ארגון טרור.

בכל הנוגע לעילה הראשונה, מונחות לפנינו קביעותיו של בית המשפט בפרשת בל"ד, הרלוונטיות לענייננו. בפסק הדין קבע בית המשפט שם כי מצעה של מפלגת בל"ד - עליו נשענת אף הבקשה הנוכחית - ממנו עולה באופן מפורש קריאתה של המפלגה להגשמת עקרון "מדינת כל אזרחיה", והראיות הנוספות שצורפו לבקשות שם, שכללו חומר רב גלוי וחסוי, לא היוו במכלול ראיות משכנעות ברורות וחד משמעיות אשר תצדקנה להורות על פסילת המפלגה. וכך קבע בית המשפט:

"...אשר לשלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית, לא הונחה בפנינו התשתית הדרושה כדי לשלול את המאפיינים הגרעיניים של מדינת ישראל כמדינה יהודית. אמת, גישתו (של בשארה - ד.ב.) באשר להיות מדינת ישראל מדינת "כל אזרחיה" מתקרבת באופן מסוכן לאפשרות השוללת את קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית. עם זאת, אין בפנינו ראיות משכנעות, ברורות וחד משמעיות כי הגבול נחצה" (פרשת בל"ד, בעמ' 43).

ויוזכר, כי בית המשפט הגיע למסקנתו זו חרף קביעתו לפיה:

"המעשים המיוחסים לחבר-הכנסת בשארה לעניין שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ולעניין תמיכה במאבק מזוין נגדה מונחים במרכז מטרותיו ופעולותיו של חבר-הכנסת בשארה, והם יעד שליט של חבר-הכנסת בשארה. זאת ועוד, מעשים אלה אינם רעיון תיאורטי אלא פוטנציאל פוליטי שחבר-הכנסת בשארה הוציא אותו מהכוח אל הפועל בפעילות חוזרת ונשנית ומתוך עוצמה רבה" (פרשת בל"ד, בעמ' 42, ההדגשה הוספה - ד.ב.).

דברים אלו מתאימים, ואולי ביתר שאת, לעניין שלפנינו בנסיבות שנוצרו, שכן לאחר שעיינו עיין היטב בכלל הנתונים שהונחו בפנינו, ובכלל זה במצעה של מפלגת בל"ד (שלא חל בו שינוי מאז פרשת בל"ד), מאמריו של ח"כ זחאלקה, האמירות השונות שיוחסו לו והתייחסותו לאמירות (שחלקן הוכחו על-ידו), לא מצאנו אף הפעם כי הראיות שהוצגו בפנינו במסגרת ההליך מוכיחות באופן משכנע, ברור וחד משמעי כי מפלגת בל"ד מבקשת לשלול את המאפיינים הגרעיניים של מדינת ישראל כמדינה יהודית. זאת ועוד - בנסיבות העניין אף מצאנו ממש בטענת היועץ המשפטי לממשלה לפיה מכלול הראיות שהוצגו בפנינו בהליך זה היה פחות מן המכלול שהוצג בפנינו בפרשת בל"ד, כך שאף מדרך קל וחומר לא הוכח בפנינו כי נתקיימה במפלגה עילת הפסילה הנזכרת. חרף זאת, ובדומה לרוח הדברים שביטא בית המשפט בפרשת בל"ד, אין להתעלם מכך כי גם הפעם נותר בליבנו ספק שמא הביטויים והעמדות שעלו מן החומר הם מהסוג המצביע על קרבה מטרידה ומדאיגה לרעיון של שלילת מדינת ישראל כמדינה יהודית. עם זאת, לאור קביעותיו - הכלליות והפרטניות - של פסק הדין בפרשת בל"ד, הראיות שהוצגו בפנינו למול הראיות שניצבו בפני בית המשפט בפרשת בל"ד, הדברים שעלו מתצהירו של ח"כ זחאלקה בפני ועדת הבחירות בערעור המונח לפנינו, ובהתחשב בנקודת המוצא לפיה במצב של ספק הרי שעליו לפעול לטובת החירות לבחור ולהיבחר (ראו: פרשת בל"ד, בעמ' 43; ע"ב 2600/99 אבנר ארליך נ'

ועדת הבחירות המרכזית, פ"ד נג(3) 38, 43 (1999) (להלן: פרשת ארליך)), לא מצאנו אף הפעם כי מסת הראיות שהוצגה בפנינו עלתה במשקלה ובעוצמתה כדי הרמה הגבוהה הצריכה לצורך הפעלת הסמכות הקבועה בסעיף 7א, וכי בראיות שהוצגו בפנינו היה כדי לחצות הגבול החד המשמעי הנדרש לצורך הוכחת עילת הפסילה.

בכל הנוגע לעילה השנייה, שעניינה תמיכה במאבק מזוין של ארגון טרור, נזכיר ראשית, כי לצורך הוכחת התקיימותה של העילה היה על מבקשי הפסילה להראות כי היבט זה הינו ממטרותיה או מעשיה המרכזיים של המפלגה, וכי הרשימה פועלת למימוש מטרותיה ולהפיכתן מרעיון למציאות. בהיבט זה היה נכון בית המשפט בפרשת בל"ד להניח כי המעשים שיוחסו לבשארה לעניין תמיכה במאבק מזוין של ארגון טרור כפי שנלמדו מחומר הראיות הרב שהונח בפניו "מונחים במרכז מטרותיו ופעולותיו... והם מהווים יעד שליט... זאת ועוד: מעשים אלה אינם אלא רעיון תיאורטי, אלא פוטנציאל פוליטי שח"כ בשארה הוציא אותו מהכוח אל הפועל, בפעילות חוזרת ונשנית ומתוך עוצמה רבה", וחרף זאת הוא לא מצא לאשר את החלטת ועדת הבחירות למנוע מועמדותו של בשארה, בקובעו כי לא נתקיים המבחן הראייתי הדרוש, כדלקמן:

"... לא שוכנענו כי מונחות בפנינו ראיות משכנעות ברורות וחד משמעיות כי ח"כ בשארה תומך במאבק מזוין כנגד מדינת ישראל. אף בעניין זה, אין להתעלם מן החומר הרב שהוגש לנו. עם זאת, אין בו כדי לקיים את ה"מסה" הראייתית הקריטית הנדרשת בעניין זה. אכן, לא נכחיש כי קיים ספק בליבנו. אך ספק זה צריך לפעול - במדינה דמוקרטית שוחרת חירות וחופש - לטובת החירות לבחור ולהיבחר" (פרשת בל"ד, בעמ' 43, ההדגשה הוספה - ד.ב.).

גם כאן, יפים הדברים שנאמרו בפרשת בל"ד לנסיבות העניין שלפנינו, ואף הם נלמדים מדרך קל וחומר. אמנם, גם הפעם הוצגו בפנינו ראיות המייחסות לחברי מפלגת בל"ד אמירות ומעשים - שחלקם הטרידונו לא מעט - ואשר יכול ואף מקימים על-פניהם בסיס לכאורי לקיומה של העילה. כך למשל, ניתן ללמוד מן החומר שהוצג בפנינו כי נציגי מפלגת בל"ד אינם מנותקים לחלוטין מקשר עם ארגון הטרור "החזית העממית", שכן השתתפו בכנס של הארגון ונשאו בו דברים וכן ביקשו לערוך עצרת זכרון לזכרו של מנהיג הארגון בעבר - ג'ורג' חבש. מזאת ניתן אף להסיק לכאורה כי חלק מנציגי המפלגה מביעים תמיכה מסוימת - ולו עקיפה - בארגון.

נציגי המפלגה התייחסו לדברים אלה, והסבירו בכתב תשובתם כי אכן בהתאם לתפיסתה האידיאולוגית של מפלגת בל"ד, הנרטיב המנחה אותה הוא נרטיב פלסטיני הרואה במנהיגי העם הפלסטיני, כדוגמת יאסר עראפת וג'ורג' חבש כמנהיגי כלל העם. מכאן על-פי טענתם החשיבות שראו בארגון אזכרה לאחר מותו של חבש. מכאן אף ההסברים שנתנו להשתתפות בכנס מטעם הארגון והצגת עמדתם הפוליטית במסגרתו. עם זאת, עוד הובהר בכתב התשובה כי בהכרה בדמויות אלו כמנהיגי העם הפלסטיני אין כדי ללמד בהכרח על הסכמה מצד המפלגה באשר לפרוגרמה הפוליטית שלהם, והודגש בתשובה כי חברי מפלגת בל"ד אינם חברים בארגון החזית העממית וכי המפלגה רואה עצמה שונה במעשיה ובפרוגרמה הפוליטית שלה מארגון זה. בנוסף הבהירו חברי המפלגה בתצהיריהם כי אינם תומכים באלימות כדרך פוליטית. כך למשל ציין ח"כ טאהא בתצהירו כי: "בשום פנים ואופן לא קראתי לפגיעה באף סוג של בן אדם ויהיה תפקידו אשר יהיה: חייל ישראלי, לוחם פתח או חמאס... ומעולם לא אימצתי בדרך ישירה או עקיפה את עניין השימוש באלימות כדרך פוליטית. זוהי עמדתי העקבית וזוהי עמדתה של בל"ד", ולצידו הוסיף ח"כ זחאלקה בתצהירו ואמר כי "התביעה שלנו היא תביעה באמצעות האפיקים הפוליטיים הלגיטימיים. איננה תביעה הדוגלת בשימוש באלימות אלא תביעה המבקשת את השינוי במסגרות הפוליטיות הקיימות ולא מחוצה להן". כמו כן, בתצהירים שהגישו נציגי המפלגה בהליך לפנינו, ובדומה לפרשת בל"ד, הכחישו מרבית מן האמירות הקשות שיוחסו להם וטענו לציטוטים לא מדויקים בעניין ראיות אחרות.

בנסיבות העניין, ועל רקע החשיבות שבהגנה על הזכויות החוקתיות העומדות על הפרק בעומדן למול הראיות שהוגשו לוועדה, ובשים לב לעובדה כי רבים מן הדברים שיוחסו לחברי המפלגה התבססו על דיווחים עיתונאיים כפי שעלו מאתרי אינטרנט שונים, מצאנו אף הפעם כי יש לייחס משקל מכריע להצהרותיהם של חברי המפלגה. לכל זאת נוסיף את שהוזכר לעיל, כי כפי שציין היועץ המשפטי לממשלה, בכל מקרה חומר הראיות שהוצג בנסיבות שלפנינו פחות במידה ניכרת מן החומר שנפרש בפרשת בל"ד, שם כאמור לא מצא בית המשפט בסיס מספיק לפסילה (והשווה, בשינויים המחויבים, את האמור לעיל לקביעות בית משפט זה בפרשת בל"ד בכל הנוגע לראיות שניצבו בפניו במסגרת הבקשה לפסול את ח"כ טיבי מלהתמודד בבחירות מטעם מפלגת רע"מ-תע"ל, עמ' 49-51).

במצב דברים זה, סברנו כי חומר הראיות הקונקרטי שהוצג בפנינו בעניינה של מפלגת בל"ד אינו עומד במבחן הראייתי המחמיר הנדרש אף לצורך הוכחת העילה שעניינה תמיכה במאבק מזוין בארגון טרור.

20. נציין עוד, כי לצד הראיות הקונקרטיות שיוחסו לנציגי המפלגה, הועלתה על-ידי חלק ממבקשי הפסילה טענה נוספת שהצדיקה לשיטתם את פסילת המפלגות. בהתאם לטענה זו, קיימת זיקה הדוקה בין מפלגת בל"ד לבין מנהיגה בעבר, בשארה, המקרינה באופן ישיר על עילות הפסלות שבחוק, במובן זה שכל פעילות המיוחסת לבשארה כמוה כפעילותה של המפלגה עצמה. נראה כי עיקר טענת המבקשים בעניין זה נסובה על המעשים שיוחסו לבשארה, בגינם, כך נראה, נמלט מן הארץ. כאמור, היועץ המשפטי לממשלה התייחס בהודעתו להיבט זה, בצינו כי אכן מיוחסים לבשארה חשדות חמורים בעבירות בטחון חמורות. יחד עם זאת, ציין היועץ המשפטי לממשלה, כי דווקא העובדה לפיה בשארה אינו עומד עוד בראש המפלגה וברח מן הארץ מחלישה את בקשות הפסילה, וזאת גם אם מצויים חברי רשימת בל"ד בקשר עימו ואינם מתכחשים לתורתו. מכל מקום, בכל הנוגע לחשדות המיוחסים לבשארה לא הוצגו בפנינו כל נתונים - הן באשר לפעילות החשודה והן באשר לזיקתה של המפלגה לפעילות זאת. ממילא ברי כי אין בידנו להתייחס להיבט זה ואיננו מוצאים בו תשתית מספקת לצורכי בקשות הפסילה. יחד עם זאת, נאמר בכל מקרה, כי גם אם נהיה מוכנים להניח דבר קיומה של זיקה בין בשארה למפלגה בל"ד, כפי שעלה מדברי חברי המפלגה עצמם בפני ועדת הבחירות, עדיין אנו סבורים כי אין בזיקה זו לעצמה כדי לבסס את בקשת הפסילה, וכי על הבקשה להתבסס על ראיות קונקרטיות ומוצקות. כאלו, כאמור, לא הוצגו בפנינו. זאת ועוד, מוצאים אנו גם ממש בעמדת היועץ המשפטי לממשלה, לפיה ספק האם ניתן לפסול את רשימת בל"ד על-בסיס זיקתה לבשארה אשר אינו עומד עוד בראשה, לאחר שבית משפט זה מצא שלא לפוסלה עת עמד בשארה בראש המפלגה, כאמור בפרשת בל"ד (והשוו בשנינויים המחויבים גם פרשת ארליך, עמ' 44; פרשת מולדת, עמ' 362-363). נוכח האמור לעיל, לא מצאנו כי אף בטענה זו יש כדי לבסס את עילות הפסלות שבחוק.

21. עוד נציין להשלמת התמונה, ובמענה לטענת פורמן בבקשת הפסילה שהגיש ונימוקיה, כי לא מצאנו אחיזה של ממש לפרשנות פסק הדין בפרשת בל"ד כפי שהוצגה בבקשה בכל הנוגע להבחנות בין פסילת רשימת בל"ד לבין פסילת מי שעמד אז בראשה ולטענה כאילו אישורה של בל"ד באותה פרשה נגזר אך ורק מאי פסילתו של בשארה. ממילא אין גם כל יסוד למסקנות הנגזרות מהבחנה זו.

22. סיכומם של דברים, לאחר בחינת כלל הראיות שהוצגו בפנינו, ובשים לב לאמות המידה העקרוניות שהותוו בפרשת בל"ד, למכלול הראיות שהוצגו בפני בית משפט זה באותה פרשה וקביעותיו הקונקרטיות של בית המשפט שם ביחס אליהן, לא מצאנו כי בקשות הפסילה נשוא הערעור שלפנינו המתייחסות לרשימת בל"ד, נשענו על תשתית ראייתית מספקת שיש בה כדי להקים עילה לפסילתה של הרשימה מלהתמודד בבחירות לכנסת ישראל. לפיכך, מצאנו כי החלטת ועדת הבחירות בהקשר זה אינה יכולה לעמוד ומכאן החלטנו על ביטולה.

ההחלטה על פסילת רשימת רע"מ-תע"ל

23. כאמור לעיל, רק בקשת בן-ארי התייחסה למפלגת רע"מ-תע"ל. בקשת פסילה זו נשענה על תשתית ראייתית מצומצמת ביותר, פחותה אף בהרבה מזו שהוצגה בפנינו בעניינה של מפלגת בל"ד. מבקש הפסילה סבר כי בראיות שהציג יש כדי לבסס את העילות הקבועות בסעיף 7א לחוק. לאחר שבחנו את חומר הראיות שצורף לבקשה זו, ואת התצהירים שהוגשו לוועדה מטעם יו"ר הסיעה ח"כ צרצור ומטעם ח"כ אלסאנע, באנו פה אחד לכלל מסקנה כי חומר הראיות שצורף לבקשה לא מלמד על התקיימותן של העילות הקבועות בחוק - הן בהיבט מהות הראיות והן בהיבט משקלן.

נוכח האמור לעיל, מצאנו כי אף בעניינה של מפלגת רע"מ-תע"ל לא הוצגה תשתית ראייתית מספקת לצורך הפעלת הסמכות הקבועה בחוק לפסילת הרשימה מהתמודד לכנסת ישראל. לפיכך, קבענו גם כאן כי החלטת ועדת הבחירות להורות על פסילת המפלגה בהעדר תשתית ראייתית מספקת אינה יכולה לעמוד ויש להורות על ביטולה.

סוף דבר

24. במסגרת נימוקינו בחנו את התשתית הראייתית שהונחה בפני ועדת הבחירות במסגרת הבקשות לפסילת הרשימות בל"ד ורע"מ-תע"ל מלהתמודד לבחירות לכנסת ה-18. יישמנו על הראיות שלפנינו את אמות המידה הפרשניות שנקבעו כבר בפסיקתו של בית משפט זה, ובנוסף נתנו דעתנו לקביעות העובדתיות הקונקרטיות שעלו מפסק הדין בפרשת בל"ד - אשר נשענו על חומר הראיות הרב שהוצג בפני בית המשפט שם - והשלכתן על נסיבות העניין שלפנינו. לאחר כל זאת באנו לכלל מסקנה כי מבקשי הפסילה בבקשות נשוא ההליך שלפנינו לא צלחו בהרמת הנטל הראייתי הדרוש לצורך

הוכחת קיומן של העילות הקבועות בסעיף 7א לחוק היסוד. לפיכך, החלטנו לקבל את ערעורי הבחירות שהונחו לפתחנו ולבטל את החלטות ועדת הבחירות בעניין פסילת הרשימות בל"ד ו-רע"מ-תע"ל. בעניינה של מפלגת רע"מ-תע"ל קיבלנו החלטתנו פה אחד. בעניינה של מפלגת בל"ד קיבלנו החלטתנו ברוב דעות, כנגד דעתו החולקת של השופט א' א' לוי.

ה נ ש י א ה

השופטת א' פרוקצ'יה:

אני מסכימה.

ש ו פ ט ת

השופט א' גרוניט:

אני מסכים לפסק-דינה של חברתי, הנשיאה ד' ביניש.

ש ו פ ט

השופטת מ' נאור:

אני מסכימה לחוות דעתה של חברתי הנשיאה ד' ביניש.

ש ו פ ט ת

השופטת ע' ארבל:

אני מסכימה.

ש ו פ ט ת

השופט ס' ג'ובראן:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופטת א' חיות:

אני מסכימה.

ש ו פ ט ת

השופט י' דנציגר:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט א' א' לוי:

1. כפי שכבר נכתב בהחלטתנו מיום כ"ה בטבת התשס"ט (21.01.2009), לא אוכל לצרף את דעתי לזו של חברי הנכבדים. לו התקבלה עמדתי, כי אז היינו דוחים את הערעור ומאשרים את החלטתה של ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-18, ולפיה ייאסר על מערערת 1, היא רשימת בל"ד, להשתתף בבחירות לכנסת. הואיל ובחירות אלו התקיימו זה מכבר, נותרה העמדה העקרונית שאותה אבקש להציג, בתמצית רבה, להלן.
2. על משקלה שלא ניתן להפריז בחשיבותו של הזכות להשתתף בבחירות, אך גם על הסייגים לה, עמדתי בעבר. וכך כתבתי:

"מדינת ישראל היא דמוקרטיה, וככזו היא מצווה להבטיח שכל המעוניין ליטול חלק במשחק הפוליטי יוכל לממש את הזכות לבחור ולהיבחר. אולם זכות זו

אינה מוחלטת, ומדינה דמוקרטית רשאית להתגונן מפני אלה המבקשים לאבדה ולהשמדה, תוך שהם עושים שימוש בכלים שהדמוקרטיה מעמידה לרשותם" (א"ב 11280/02 ועדת הבחירות המרכזית נ' ח"כ טיבי, פ"ד נז(4) 110, 1 (2003)).

האיזון המתבקש בין שני חלקיה של המשוואה המתוארת מעוגן בסעיף 7א לחוק יסוד: הכנסת, אשר קובע: "רשימת מועמדים לא תשתתף בבחירות לכנסת ולא יהיה אדם מועמד בבחירות לכנסת, אם יש במטרותיה או במעשיה של הרשימה או במעשיו של האדם, לפי הענין, במפורש או במשתמע, אחד מאלה: (1) שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית; (2) הסתה לגזענות; (3) תמיכה במאבק מזוין, של מדינת אויב או של ארגון טרור, נגד מדינת ישראל".

מסגרת חוקתית זו מספקת ביטוי לאדניה היסודיים ביותר של שיטת המשטר של מדינת ישראל. אלה זרועים לאורכן ולרוחבן של הוראות הדין שלנו – מסעיף 1 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו ולחוק יסוד: חופש העיסוק, דרך פסקאות ההגבלה שבחוקי יסוד אלה, עבור בדברי חקיקה, בתקנות ובהוראות מנהל שונות וכלה בהלכה הפסוקה. יש הרואים בסעיף 7א, בהיותו שומר הסף בשערי הכניסה למוסדות בהם נוצק חלק הארי של אותן הוראות – הרשות המכוננת, בית המחוקקים והממשלה הצומחת מתוכו ותלויה באמונו, מנגנון אשר מבטיח כי אותם עקרונות של יסוד – כוחם יעמוד להם כל עוד השיטה החוקתית ניצבת על מכונה (שרון וינטל "פסקאות נצחיות" בחוקה: הסטנדרט הנורמטיבי המחמיר בכינון סדר חוקתי חדש 25 (חיבור לשם קבלת התואר דוקטור למשפטים, האוניברסיטה העברית בירושלים, איל בנבנישתי מנחה, תשס"ו-2005)).

פריצתו של שער זה מעמידה, אפוא, בסכנה של ממש את עיקרי הערכים עליהם מיוסדת שיטתנו. חתימתו, מנגד, בגולל כבד מדי מאיימת לפגוע בציפור נפשה של הדמוקרטיה. נקודת האיזון המתבקשת היא זו, כי רשימה או מועמד לא יורשו להעמיד עצמם לבחירה אך במקרים קיצוניים וחריגים, בהם ברור מעל לכל ספק כי מבקשים הם, כיסוד-מוסד בעשייתם או בערכים להם הם מטיפים, להביא לשלילת אופייה היהודי או הדמוקרטי של מדינת ישראל (א"ב 11280/02 הנ"ל, בעמ' 110).

3. החומר שהוצג בפנינו בערעור זה לא הותיר בלבי ספק, כי מאפיינים אלה מתקיימים באורח מובהק במערערת. ואף כי מאז הפעם הקודמת בה נדון ענינה של רשימה זו חלו שינויים כאלה ואחרים – כך, בפרט, חבר-הכנסת לשעבר עזמי בשארה נמלט מישראל וטעמיו עמו, ולבחירות לכנסת ה-18 התייצבה המפלגה כששוב אינו

בראשה, הרי שפני הדברים לא השתנו באורח מהותי. העיד על כך לא אחר מיושב-ראש הרשימה בעת הזו, חבר-הכנסת ג'מאל זחאלקה, אשר כתב: "הפרוגרמה הפוליטית שהצגנו בפני בית המשפט העליון [בפעם הקודמת בה נדונה פסילתה של הרשימה] היא עדיין הפרוגרמה המחייבת של בל"ד ולא נעשה בעניינה כל שינוי" (פסקה 5 לתצהיר התשובה, שהוגש לוועדת הבחירות לכנסת ה-18 ביום 7.1.09). בהמשך הדברים בתצהיר זה, כמו בהתבטאויות רבות שהשמיעו ראשי המפלגה בפומבי, מודגשת דבקוּתה של בל"ד בחזונה שמכבר, היינו, היותה של ישראל "מדינת כל אזרחיה". "הבסיס הרעיוני של חזון זה", מוסבר, "הינו שחירותו ושוויונו של הפרט הם עיקר העיקרים, וכי תפקידה של כל מדינה דמוקרטית הוא להבטיח את החירויות האלה" (שם, בפסקה השביעית). לכאורה, זהו חזון שובה לב, שחזקה על כל מי שדמוקרטיה יקרה לו כי יאמצהו אל לבו ללא סייג. אלא שלמעשה, מאחורי הדברים, וכתנאי יסודי במימושו של אותו חזון, נדרשת "המדינה לנהוג במדיניות ניטרלית. המדינה מנועה מלהעדיף רעיונות ואידיאולוגיה פוליטית אחת על פני האחרות" (שם, שם). כוונת הדברים אינה אלא לכך, כי כל שיותר ליהודים בישראל הוא להגדיר עצמם כקבוצה בין קבוצות אידיאולוגיות אחרות, תוך זניחת "המבנה הפוליטי הקיים בישראל, שבו הציונות היא אידיאולוגיית-על, והמדינה מגדירה את עצמה ומתנהגת כמדינה יהודית וכמדינת כל היהודים בעולם" (שם, בפסקה 11). את מצעה המדיני, המצדד בקיומן של שתי מדינות בין הירדן לבין הים, מסכמת המערערת בקביעה: "אנו שואפים לשתי מדינות ששתיהן יהיו מדינות של כלל האזרחים" (שם, בפסקה 18).

דברים אלה אינך יכול לקרוא אלא כמבקשים לערער מיסודו את רעיון היותה של ישראל, לא רק מדינה דמוקרטית כי אם גם מדינה יהודית. תוצאתו המעשית, להשקפתי, של חזון זה – שלמימושו פועלת המערערת והוא הבסיס לעשייתה הפרלמנטרית והחוץ-פרלמנטרית, היא אובדן הגדרתו הלאומית של העם היהודי במסגרת מדינית, והיטמעותו במה שמוצג, לכאורה, כאגד של נרטיבים לאומיים רבים ומגוונים, אך למעשה אינו אלא מסווה לכינונה של מדינת לאום ערבית בכל שטחה של ארץ-ישראל. עמדתי, לפיה אין להתיר בשל כך את השתתפותה של המערערת בבחירות, איננה ביטוי להשקפה פוליטית זו או אחרת. היא תוצאה מתחייבת של יישומה, המשפטי, של ההוראה החוקתית הקבועה בחוק יסוד: הכנסת.

4. אמת, למונח "מדינה יהודית" פנים שונות ורבות (בג"ץ 6427/02 התנועה לאיכות השלטון נ' הכנסת, פ"ד סא(1) 619, 784 (2006)), ולעולם אין הוא מתקיים אלא לצד רכיבה האחר של ההגדרה, היינו, היותה של ישראל מדינה דמוקרטית. ככזו, אסור שיהיה חולק על המעמד המרכזי המוקנה בה לעקרונות כשוויון, חירות והקפדה

בזכויות יסודיות אחרות של האדם. אך בד בבד, אין המסגרת הנורמטיבית עליה מושתתת הישות המדינית שלנו יכולה להשלים עם ניסיון לקעקע את היותה של ישראל – מדינה יהודית. וכך, כשם שלא הייתי פוסל את החלטתה של ועדת הבחירות, כסמכותה על-פי דין, למנוע את השתתפותם בבחירות של גורמים אנטי-דמוקרטיים, אינני סבור כי עלינו להפוך את החלטתה לפסול את המערערת כמי שחרתה על דגלה את העברתה מן העולם של המדינה היהודית היחידה, והיא פועלת באופן מעשי לקידומו של רעיון זה.

אינני שותף, אפוא, לעמדה שהציגו חברי הנכבדים, ומטעם זה הייתי דוחה את הערעור בכל הנוגע לעניינה של רשימת בל"ד.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק-דינה של הנשיאה ד' ביניש.

ניתן היום, א' באדר ב' התשע"א (07.03.2011).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ה נ ש י א ה

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט